

Олег Качала

Національний університет «Львівська політехніка»

ФОНЕТИЧНА ІНТЕРФЕРЕНЦІЯ ІСПАНОМОВНИХ СТУДЕНТІВ, КОТРІ ВИВЧАЮТЬ УКРАЇНСЬКУ МОВУ

Засвоєння фонетики – важливий аспект у вивченні української мови як іноземної. Проаналізувавши фонетичний матеріал у підручниках з української мови як іноземної, Петро Луньо виділив комплекс складників процесу навчання фонетики студентів-чужоземців, який, на його думку, можна впевнено використати для фахового фонетичного курсу [6, с. 87-89]. Він виділив 10 пунктів у цьому комплексі, а саме:

- 1) Мова подання фонетичного матеріалу (українська або мова-посередник).
- 2) Обсяг фонетичного курсу (кілька уроків чи цілий комплекс).
- 3) Розміщення фонетичного курсу (окремим блоком чи разом із основним мовним курсом).
- 4) Абетка.
- 5) Графічний опис творення звуку (наявність чи відсутність).
- 6) Вправи (обов'язково мають бути).
- 7) Наявність або відсутність правил вимови звуків і звукосполук.
- 8) Інтонаційні конструкції (подані, на жаль, вкрай рідко).
- 9) Наголос (і пояснення його вживання).
- 10) Поділ на склади (рідко пояснено в підручниках).

Т. Донченко вважає, що студенти-іноземці, вивчаючи українську мову, мають передовсім засвоїти нормативну вимову, набути вмінь у використанні фонетичних засобів виразності. Тому-то важливим є викликати в них прагнення до ґрунтовного знання фонетичної організації українського мовлення, вмілого і правильного використання фонетичних засобів української мови, навчити їх розпізнавати і передавати фонологічні засоби мови [3, с. 71]. На нашу думку, слід також приділяти увагу фонетичній інтерференції чужоземних студентів, адже вона може давати про себе знати впродовж усього періоду вивчення мови. Показовим прикладом тут можуть стати іспаномовні студенти, котрі вивчають українську мову, зокрема студенти з країн Латинської Америки.

Фонетичне тло рідної мови виявляється таким міцним, що акустичні образи іншомовних слів сприймаються спотворено; не відбувається адекватного представлення звуків чужоземної мови. В одному випадку їх підганяють під мірку рідної мови, в іншому – студент їх просто «не чує». З огляду на це навчання чужоземної вимови передбачає ретельне попереднє вивчення взаємовідношень фонетичних систем рідної та іноземної мови.

Для носіїв іспанської мови у своїх артикуляційно-акустичних характеристиках цілком відсутні українські фонемні [г, и, л, ж, дж, ш, з, дз, ц], а також усі м'які фонемні, за винятком [л'] і [н']. Фонемні [б, в, г, д] можна порівняти з відповідними іспанськими, але вони відрізнятимуться фізичними властивостями. Щодо фонем [ll] і [ñ], то вони акустично збігаються з українськими [л'] і [н'], але не тотожні з ними за артикуляційними характеристиками. Отже, тільки про приголосні звуки [й, к, м, н, п, р, с, т, ф, х, ч] і про голосні [а, е, і, о, у] можна сказати, що вони відповідають іспанським звукам (хоч і мають деякі артикуляційно-акустичні відмінності, зокрема голосні звуки).

Порівнюючи фонетичні системи іспанської та української мов, уже теоретично можна припустити деякі помилки, характерні для іспаномовних студентів. Практика підтверджує ці припущення і надає чимало матеріалу для спостережень і досліджень. Отже, завдання викладача полягає в тім, щоби простежити, чому виникають ті чи інші фонетичні помилки, класифікувати їх та з огляду на обґрунтовану класифікацію запропонувати студентам відповідні типи вправ.

У працях, де подано класифікацію фонетичних помилок студентів, рідною мовою котрих є іспанська, виділено переважно три типи помилок:

- 1) помилки, пов'язані з артикуляційними труднощами ([г – х], [л – л'], [е – и – і]);
- 2) помилки мішаного типу, коли студент, окрім певних артикуляційних проблем, плутає деякі звуки ([ж – ш], [ч – щ], [ц – с]...);
- 3) помилки фонологічного типу, пов'язані з плутанням фонем, які не викликають артикуляційних труднощів ([б – в], [з – с], [к – г]...).

Беручи до уваги засаду фонологічної значущості, можемо виділити три інші типи помилок:

- 1) відсутність чіткого протиставлення дзвінкості-глухості, наприклад [б] і [п] чи [з] і [с];

- 2) відсутність чіткого протиставлення твердості-м'якості: *луйбит* замість *любить*;
- 3) інші фонематичні заміни, коли, скажімо, студентам важко вимовляти ті чи інші сполучення звуків, напр. *схема* чи взагалі *ескема* замість *схема*.

Також можна зазначити велику групу помилок спотворення вимови найбільш складних для іспаномовних студентів звуків української мови, як-от [и, дз, ц, ж, ч, л] тощо. Такі помилки створюють у мовленні студентів досить сильний акцент.

Часто трапляються помилки, базовані на артикуляційній близькості звуків, скажімо [ж] і [р], за місцем їх утворення і на їх зближенні. Не раз можна почути від іспаномовних студентів апікальний звук [ð] замість українського [д]. Та чи не найбільш поширеною фонетичною помилкою є заміщення звуків [б] і [в]. Виникає ця помилка внаслідок того, що в іспанській мові не існує диференціації цих звуків на фонологічному рівні. А графічну відмінність можна пояснити лише мовною традицією. Цей складний зв'язок артикуляційно-слухових і графічних образів приводить до того, що деякі слова української мови сприймаються як омоніми. Відтак ми мусимо не раз вже на так званому рубіжному чи навіть просунутому рівні володіння українською мовою вправлятися зі студентами на зразок: база – ваза, трава, корова, вбити, бакалавр (а не вакалабр☺)...

Цікаве явище спостерігаємо зі звуком [м], який в іспанській мові в кінці слова майже не трапляється. З-поміж двох носових приголосних у цій позиції можливим є [ŋ], який втрачає змикання. Тому латиноамериканські студенти ледве розрізнять [м] і [н] у кінці слова і в мовленні воліють замінити [м] звуком [н]. Виникають такі помилки, як *потін*, з *другон* замість *потім*, з *другом*. Але в іспанській мові є позиції, коли [ŋ] вимовляють, як [т], наприклад, на стику слів перед приголосними [b] і [p]: don^[m] Bosco, un^[m] perro.

Окремо слід зазначити хиби, які виникають під час вимови груп приголосних української мови. Для іспанської мови взагалі не властивий збіг приголосних, а поєднання двох чи трьох приголосних, які трапляються у словах української мови (*текст*, *людство*, *шістнадцять*), неможливі в мові іспанській. Тому-то вимова таких збігів спричинює для студентів неабиякі труднощі. Помилки, що виникають при цьому, можуть мати різний характер:

- 1) перед групою приголосних з'являється голосний. Це стосується переважно появи голосного [е] перед словами,

що починаються з [ск, сп, ст]. В іспанській мові неможливі такі поєднання, як в українських словах студент, спорт, словак, сказати тощо. Порівняйте: *скульптор* – *escultor*, *студент* – *estudiante*, *скандинавський* – *escandinavo*, *станція* – *estación*, *сцена* – *escena*, *спеціальний* – *especial*. Тому природно, що можемо чути від іспаномовних студентів: *естудент*, *еспитати*, *естолиця* і т.ін.;

- 2) звуки [и] або [і] між двома приголосними (*книга* замість *книга*);
- 3) у групі приголосних випадає один зі звуків (*голоний* замість *голодний*, *мудрісь* замість *мудрість*);
- 4) одзвінчуються глухі приголосні, що стоять перед сонорними, і студенти говорять: *звіт*, *зміливий*, *зміятися*, *козмос*, *злива* або *езлива* (замість *слива*). Це пов'язано з якістю іспанських сонорних звуків, які мають властивість одзвінчувати попередні приголосні (якщо цей приголосний і сонорний належать до різних складів), тоді як українські сонорні не мають такої властивості. Тут знову ж таки мусимо вправлятися зі студентами у вимові: *звіт* – *світ*, *світло*, *свічка*, *свято*...

Студенти сприймають лише ті акустичні властивості мовлення, що представляють якісь смислові одиниці в їхній рідній мові. Іспаномовний студент сприймає відмінність [r] і [rr], тому що в іспанській мові це фонологічне протиставлення: *caro* (дорогий) – *carro* (авто), *pero* (сполучник *але*) – *perro* (собака). Що ж до українців, то такий довгий [p] є у найкращому разі індивідуальною характеристикою мовлення. Навпаки – протиставлення звуків [и] та [і], яке в українській мові має розрізнявальне смислове значення (пів – пів, лис – ліс і т. д.), іспанець не може усвідомити, бо в його рідній мові такого нема, – відтак український звук [и] не проходить крізь фонематичне «сито» іспанської мови й асоціюється з іспанським звуком [i].

Важливим є, на наш погляд, аналіз фонологічних протиставлень у звуковій системі української та іспанської мов. Скажімо, в українській мові є пари приголосних за дзвінкістю-глухістю, зокрема [з – с], тоді як в іспанській мові звук [s] не бере участі у такому протиставленні. А іспанські звуки [b, d, g], як відомо, можуть артикулюватися по-різному, залежно від їхнього звукового оточення.

Іншою характерною особливістю фонологічної системи української мови є утворення пар приголосних за ознакою твердість – м'якість, яке важко збагнути для іспаномовних студентів.

Порівняння фонемних опозицій української та іспанської мов допомагає виявити ті ознаки чужої для студентів мови, які зможуть диференціювати її від «подібного» звука рідної (іспанської) мови і які, з погляду методики навчання вимови, будуть найістотнішими для цього звука. Порівняння фонетичних систем обох мов у фонологічному аспекті дає загальне прогнозування того, як чужі фонемні можуть укластися в свої. Крім того, аналіз фонемних протиставлень фонетичних систем дозволяє визначити з-поміж звукових ознак ті звуки чужої мови, які будуть відмінними, важливими для протиставлення зі «схожими» звуками рідної мови.

Отже, можна сказати, що іспаномовні студенти, вивчаючи українську мову, стикаються з низкою фонетичних труднощів, спричинених різною природою деяких звуків обох мов або відсутністю певних звуків в іспанській мові. Завдання викладача – правильно відреагувати на помилки у вимові студентів, виявити природу фонетичних порушень у мовленні і на самому початку вивчення української мови розробити систему відповідних фонетичних вправ, які б запобігали виникненню таких помилок.

-
1. Гальскова Н. Д. Теория обучения иностранным языкам: Лингводидактика и методика / Н. Д. Гальскова, Н. И. Гез. – М.: Академия, 2008. – 336 с.
 2. Джура М. Вивчаймо українську мову! / Марія Джура. – Львів, 2007. – 212 с.
 3. Донченко Т. Вивчення фонетики української мови студентами-іноземцями / Т. Донченко // Теорія і практика викладання української мови як іноземної. – ЛНУ ім. І. Франка, 2010. – Вип. 5. – С. 70-80.
 4. Дорошенко С. І. Методика викладання української мови / С. І. Дорошенко, М. С. Вашуленко, О. І. Мельничайко, А. О. Свашенко, Н. О. Воскресенська, О. Н. Хорошковська, Л. О. Верзацька Методика викладання української мови. – К.: Вища школа, 1992. – 340 с.
 5. Качала О. Типові фонетичні помилки іспаномовних студентів під час вивчення української мови / Олег Качала // Теорія і

- практика викладання української мови як іноземної. – Львів: ЛНУ ім. І. Франка, 2011. – Вип. 6. – С. 103-111.
6. Луньо П. Фонетичний матеріал української мови в підручниках для іноземців / Петро Луньо // Теорія і практика викладання української мови як іноземної. – Львів : ЛНУ ім. І. Франка, 2012. – Вип. 7. – С. 84-92.
 7. Макарова Т. Н. Фонетика испанского языка. Вводный курс / Т. Н. Макарова. – М.: СПб: Каро, 2005. – 176 с.
 8. Rozchenko Z. V. The Comparative Phonetics of Ukrainian and Spanish / З. В. Рожченко // Проблеми романо-германської філології: Матеріали міжн. наук. конф. «Міжмовні та міжлітературні контакти: теорія і практика». – Ужгород, 2000. – С. 129-137.
 9. Тоцька Н. І. Сучасна українська літературна мова: фонетика, орфоепія, графіка, орфографія / Н. І. Тоцька. – К., 1981. – С. 44-95.
 10. Navarro Tomás T. Manual de pronunciación española / Tomás T. Navarro. – Madrid: Revista Filológica Española, 1982. – 326 с.